

(əvvəli qəzetin 29 yanvar tarixli sayında)

Enerji sektoru ilə bağlı daha bir müsbət saldo ondan ibarətdir ki, ölkəmizdə əhəmiyyətli şəkildə ixrac potensialı formalaşmışdır. 2004-cü ilə qədər enerji idxal edən ölkəmiz 2007-ci ildən başlayaraq onun ixracatçına çevrilmişdir. Bu məqsədlə həm ölkə ərazisində, həm də üç qonşu dövlətlə – Rusiya, İran və Gürcüstanla elektrik xətlərinin birləşdirilməsi reallaşmışdır. Azərbaycan və Türkiyə enerji sistemlərinin sıx əlaqəsi təmin edilmişdir. Fikrimizi konkret faktlar və rəqəmlərlə ifadə edək.

Qeyd edək ki, Rusiya istiqamətində elektrik enerjisinin ötürülmə gücü 350 MvT, İran istiqamətində isə 550 MvT ətrafındadır.

“Azərbaycan – Gürcüstan – Türkiyə enerji körpüsü layihəsi” çərçivəsində istismara buraxılmış 500 kV-luq Samux–Qardabani hava elektrik verilişi xətti

2001-ci ilin fevral ayından başlayaraq, 230 kV-luq “Parsabad” EVX-nin istismara verilməsi ilə “Azərenerji” ASC (AR) və “TAVANIR” Şirkəti (İİR) arasında imzalanmış “Elektrik enerjisinin mübadiləsi və tranziti barədə” Kontrakt (24.01.2001-ci il) əsasən İİR-dən Naxçıvan MR-ə ötürülən elektrik enerjisi ancaq enerji mübadiləsi şəklində həyata keçirilir.

Eyni zamanda, 2018-ci il 12 aprel tarixdə İran İslam Respublikasının Enerjinin İstehsalı, Ötürülməsi və Paylanması İdarəetmə Şirkəti “TAVANIR” və “Azərenerji” ASC arasında Elektrik Enerjisinin alqı-satqısı üzrə müqavilə imzalanmışdır.

Eyni zamanda, İran İslam Respublikası ilə əməkdaşlıq çərçivəsində 200 MvT gücündə (hər tərəf üçün 100 MvT olmaqla) “Xudafərin” və 80 MvT gücündə (hər tərəf üçün 40 MvT olmaqla) “Qız qalası” su elektrik stansiyalarının və Naxçıvan Muxtar Respublikasında 36 MvT gücündə “Ordubad” Su Elektrik

keçirdiyi operativ və geniş miqyaslı tədbirlər qürurvericidir. Təsadüfi deyildir ki, Prezident İlham Əliyev doğum günü – dekabrın 24-də işğaldan azad olunmuş Zəngilan və Qubadlıya səfəri zamanı idarə etdiyi avtomobildən yolun kənarında uzanan elektrik dirək və xətlərinə diqqət cəlb edərək, “yolun sağ və sol tərəfində qoyulmuş dirəklər torpaqlar işğaldan azad olunandan sonra qısa müddətdə qoyulmuşdur”, – deməklə bu sahədə görülən işlərin səviyyəsi və dinamikasından razılığını ifadə etmişdir.

Xüsusi olaraq qeyd edək ki, “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad olunmuş ərazilərində müvəqqəti xüsusi idarəetmənin təşkili haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 oktyabr 2020-ci il tarixli imzaladığı fərmandan irəli gələn məsələlərin icrası ilə əlaqədar olaraq həmin əraziləri elektrik enerjisi ilə təmin etmək üçün “Azərişiq” ASC tərəfindən ardıcıl və sistemli olmaqla zəruri addımlar atılmaqdadır. Belə ki, artıq

qəsəbəsindən Şuşa şəhəri istiqamətində mövcud olan 25,2 km uzunluğunda 35 kV-luq hava xəttinin təmiri və 21 km uzunluğunda 35 kV-luq yeraltı kabel xəttinin quraşdırılması işlərini sürətlə və keyfiyyətlə aparmaqdadır. Eyni zamanda, onu da qeyd edək ki, Qarabağ və ətraf rayonlarının elektrik enerjisi ilə təmin etmək üçün hər bir ərazi üzrə 35 və 0,4 kV-luq paylayıcı elektrik şəbəkələrinin yaradılması istiqamətində müvafiq texniki tədbirlər operativ olaraq icra olunmaqdadır.

Prezident İlham Əliyev elektrik enerjisinin qoyuluş gücündə bərpa olunan enerjinin payının 30 faizə çatdırılmasını strateji hədəf olaraq müəyyən etmişdir. Bu baxımdan zəngin enerji potensialına malik Qarabağ regionunda təkə ənənəvi deyil, eyni zamanda, bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə olunması məsələsi də xüsusi aktuallıq və əhəmiyyət kəsb edir.

Təsadüfi deyildir ki, yuxarıda qeyd olunan müşavirədə Prezident İlham Əliyev bu məsələyə xüsusi diqqət ayıraraq vurğuladı ki, “Azad edilmiş torpaqlarda, eyni zamanda, böyük enerji potensialı var. Bəri başdan demək istəyirəm ki, mən azad edilmiş əraziləri yaşıl enerji zonası kimi görmək istərdim... Bütün bu bölgə dünya üçün yaşıl enerji zonası kimi bir nümunə olaçaq. Biz dünyaya göstərəcəyik ki, nəinki bu əraziləri bərpa etdik, – mən buna şübhə etmirəm, – həm də dünyanın ən gözəl məkanlarından birinə çevirdik. Eyni zamanda, ən müasir texnologiyalar tətbiq edilməlidir, iqtisadi cəhətdən ən sərfəli texnologiyalar, elektrik enerjisinə qənaət edən texnologiyalar və yaşıl enerji – su, külək, Günəş. Nəzərə alsaq ki, bərpa olunan enerji növlərinə çox böyük maraq var və keçən il müzakirə olunan layihələr artıq reallaşır”. Qeyd olunan layihələrin reallaşması sahəsində görülən işlərlə bağlı Energetika naziri Pərviz Şahbazovun fikrincə, “ən qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, Qarabağ regionunda bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə, enerji səmərəliliyi, ekoloji təmiz texnologiyalar, o cümlədən, nəqliyyat vasitələrinin tətbiqi və digər məsələləri əhatə edəcək yaşıl zona, yaxud yaşıl məkan konsepsiyasının hazırlanmasına başlanılmışdır. Bu istiqamətdə Beynəlxalq Bərpa Olunan Enerji Agentliyi ilə müzakirələr aparılmaqdadır. İlk qiymətləndirmələrə görə, bu ərazilərdə 4000 meqavatdan çox Günəş, 500 meqavatdakı külək enerjisi potensialı vardır. Kiçik su elektrik stansiyalarının inventarlaşdırılması işinə başlanılmışdır. İlk məlumatlara görə, bu stansiyaların sayı 30-a yaxındır, lakin əksəriyyəti yararsız hala salınmışdır. Üç stansiyada artıq bərpa işlərinə başlanılmışdır. Yaşıl enerji layihələrinə xarici investorların cəlb edilməsi üzərində iş aparılır.”

Bu xüsusda onu da qeyd edək ki, Səudiyyə Ərəbistanının “ACWA Power” şirkəti ilə 240 meqavat külək elektrik stansiyasının tikintisi üzrə müqavilələr artıq imzalanmışdır. Xarici sərmayəyə əsaslanan bu layihə ildə 200 milyon kubmetr qaza qənaət olunmasını təmin edəcəkdir. Növbəti layihə, “Günəş” layihəsi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar” şirkəti ilə birlikdə bu il mart ayının 1-dək yekunlaşdırılmalıdır və bu istiqamətdə də işlər aparılmaqdadır.

Beləliklə, son 17 il ərzində ölkəmizdə siyasi sabitlik və innovativ inkişafın, davamlı iqtisadi yüksəlişin, nizami və güclü ordu quruculuğu prosesinin, demokratik islahatların, müasirləşmənin, uğurlu xarici siyasətin və xüsusilə də pozulmuş ərazi bütövlüyümüzün bərpası naminə fədakar mübarizənin təşəbbüskarı və qalibi olan Prezident İlham Əliyevin ətrafında daha sıx və monolit birlik nümayiş etdirərək yeni tarixi qələbələrə hədəflənəlməliyik. Hər qələbənin kökündə isə güclü iqtisadiyyat dayanır. Hər bir iqtisadiyyatın bel süturnu isə energetikadır. Deməli, daha da qüdrətli dövlət olmaq üçün dayanıqlı və güclü energetikaya sahib olmalıyıq. Bu, zamanın çağırışıdır.

Elman NƏSİROV,
Milli Məclisin deputatı, siyasi
elmlər doktoru, professor

Ənənəvi energetikadan bərpa olunan energetikaya doğru

(HEVX) ilə elektrik enerjisinin ötürülmə gücü 650 MvT təşkil edir.

Azərbaycan və Rusiya enerji sistemləri iki dövlətlərarası HEVX-ləri vasitəsilə birləşdirilmişdir. Bunlar, 330/110 kV-luq “Xaçmaz” (AR) və 330/110 kV-luq “Dərbənd” (RF) yarımstansiyalarını (y/st) birləşdirən 330 kV-luq “Dərbənd” HEVX və 110/35 kV-luq “Yalama” (AR) və 110/35 kV-luq “Bilici” (RF) y/st-ləri birləşdirən 110 kV-luq “Yalama” HEVX-dir.

2001-ci ilin dekabr ayından etibarən tərəflər arasında elektrik enerjisinin idxalı və ixracı yalnız kommersiya xarakterini daşıyır. 2007-ci ildən başlayaraq Rusiya Federasiyasına ixrac olunan elektrik enerjisinin həcmi dinamik olaraq artır və Azərbaycan enerji sistemi müsbət saldo ilə işləyir.

Azərbaycan və Gürcüstan enerji sistemləri arasında 2 hava elektrik verilişi xətti – 500 kV-luq “Samux – Qardabani” (Gürcüstandan tranzit vasitəsilə Türkiyəyə elektrik enerjisinin ixracı) HEVX və 330 kV-luq “Ağstafa – Qardabani” HEVX mövcuddur.

Azərbaycan Respublikası və Gürcüstan arasında 27.12.1997-ci il tarixdə imzalanmış “Elektroenergetika sahəsində əməkdaşlıq haqqında” dövlətlərarası razılaşmaya əsasən tərəflərin enerjisistemləri arasında “Gürcüstan və Azərbaycan enerjisistemlərinin paralel işləməsi haqqında” Müqavilə (05.08.1998-ci il tarixində) bağlanmışdır. Azərbaycan və Gürcüstan enerji sistemləri arasında münasibətlər, müvafiq iqtisadi əməkdaşlıq üzrə müştərək Hökumətlərarası Komissiyanın qərarları ilə tərəflər arasında bağlanmış paralel iş haqqında müqavilə, elektrik enerjisinin alqı-satqı müqavilələri və qəza hallarında elektrik enerjisinin ötürülməsi haqqında müqavilələr əsasında tənzimlənir.

Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikasının (İİR) enerji sistemləri arasında elektrik enerjisi mübadiləsi hazırda istismarda olan beş elektrik verilişi xətti (EVX) – “Azərenerji” ASC-nin balans mənsubiyyətində olan 330 kV-luq “Muğan”, 230 kV-luq “İmişli” EVX və 110 kV-luq “Astara-Astara” EVX, və Naxçıvan DEX-in balans mənsubiyyətində olan 132 kV-luq “Araz-Araz” və 132 kV-luq “Culfa-Culfa” EVX-ləri vasitəsilə həyata keçirilir. Elektrik enerjisinin mövcud mübadilə gücü 600 MvT təşkil edir.

Stansiyasının tikintisi davam etdirilir.

Azərbaycan və Türkiyə energetika sistemləri arasında üç HEVX-lər (154kV-luq “İqdir-Naxçıvan 1” HEVX, 154kV-luq “İqdir-Naxçıvan 2” HEVX və 34,5 kV-luq “Sədərək” HEVX) mövcuddur.

“Azərbaycan – Gürcüstan – Türkiyə enerji körpüsü layihəsi” çərçivəsində Azərbaycan tərəfindən 500kV-luq Samux – Qardabani HEVX çəkilib, Gürcüstan tərəfindən isə 500/400/220 kV-luq “Axlaxçıxə” yarımstansiyası və Gürcüstanı Türkiyə ilə birləşdirən 400 kV-luq EVX-intikintisi başa çatdırılmışdır və 2013-cü ilin sonunda istismara verilmişdir. 2016-cı ilin fevral ayından başlayaraq 500 kV-luq Samux-Qardabani HEVX vasitəsilə elektrik enerjisinin ötürülməsinə başlanılmışdır.

Bütövlükdə, 2020-ci ildə ölkəmizin elektrik enerjisi ixracı 1,15 milyard kilovat-saata bərabər olmuşdur.

Azərbaycanın elektonegetikanın inkişafında əldə etdiyi nailiyyətlər Davos Dünya İqtisadi Fondunun hesabatlarında da dəfələrlə yüksək qiymətə layiq görülmüşdür. Təsadüfi deyildir ki, dünyanın bir nömrəli iqtisadi forumu 2019-cu ildə olduğu kimi, 2020-ci ildə də ölkəmizi elektrik enerjisinin əlçatanlıq əmsalına görə dünyada ikinci yerə yüksəltmişdir.

Hec şübhəsiz, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında müzəffər Azərbaycan Ordusunun 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığı tarixi zəfər bütün istiqamətlərdə olduğu kimi, energetika sahəsi qarşısında da mühüm vəzifələr müəyyən etmişdir. Bu vəzifələr sırasında prioritet istiqamətlər ilk növbədə, enerji infrastrukturuna dəymiş ziyanın hesablanması, işğaldan azad olunan torpaqlarda enerji infrastrukturunun bərpası və yenidənqurulması, habelə regionun enerji potensialından maksimum səmərəli istifadə olunması məsələləri ilə bağlıdır.

Bu strateji əhəmiyyətli vəzifələrin yerinə yetirilməsində “Azərişiq” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (ASC) və “Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (ASC) üzünə böyük məsuliyyət düşür və bu qurumlar yeni tarixi şəraitdə öz vəzifə borclarını ləyaqətlə icra edirlər. Xüsusilə “Azərişiq” ASC-nin işğaldan azad olunan torpaqlarımızın fasiləsiz və keyfiyyətli elektrik enerjisi ilə təmin olunması sahəsində “Azərişiq” “Qarabağda” layihəsi çərçivəsində həyata

35 kV-luq Tərtər-İsmayılbəyli hava xəttinin düşməni atəşi nəticəsində dağıdılmış 15 km hissəsi yenidən çəkilmiş, Ağdam rayonunda düşməni atəşi nəticəsində yararsız hala salınmış 110 kV-luq iki dövrəli Təzəkənd hava xətti 13 km məsafədə bərpa edilərək istismara verilmiş, habelə Füzuli rayonunda elektrik enerjisi ilə təmin olunmayan ərazilərinə 9 kilometr uzunluğunda 10 kV-luq yeni elektrik hava xətti çəkilmişdir. Bundan savayı, Cəbrayıl rayonu Böyük Mərcanlı kəndindən Cəbrayıl şəhərinə 20 kilometr uzunluğunda 10 kV-luq hava xətti təmir olunaraq şəbəkəyə qoşulmuş, Böyük Mərcanlı kəndindən Hərəkül kəndində yerləşən 35/10 kV-luq yarımstansiyaya qədər 25 km uzunluğunda 10 kV-luq hava xətti bərpa olunaraq Cəbrayıl şəhərində vacib obyektlərə elektrik enerjisi verilməlidir. Eyni zamanda, Cəbrayıl rayonu Hərəkül kəndində yerləşən 35/10 kV-luq yarımstansiyadan Hadrut qəsəbəsindəki 35/10 kV-luq yarımstansiyaya qədər 17 km uzunluğunda 35 kV-luq hava xətti bərpa edilmiş, 10 kV-luq gərginliklə Hadrut qəsəbəsində bir neçə həyatı vacib obyektlər elektrik enerjisi ilə təmin olunmuş, Cəbrayıl rayonunun İran İslam Respublikası ilə sərhəddində Sərhəd Qoşunlarının zastavalarının elektrik təchizatı üçün 10/0,4 kV-luq iki ədəd güc transformatoru quraşdırılaraq şəbəkəyə qoşulmuşdur.

Ümumilikdə “Azərişiq” ASC tərəfindən düşməni atəşi nəticəsində zədələnmiş 280 km 10, 6 və 0,4 kV-luq hava xətləri və 78 ədəd güc transformatoru bərpa edilmişdir. Bununla bərabər, Qarabağ və ətraf rayonların ərazilərində həyatı vacib olan obyektlərdə müxtəlif gücdə 38 ədəd dizel-generatorları quraşdırılmış, 16 ədəd mövcud generatorlarda təmir və sazlama işləri aparılmışdır.

Hazırda “Azərişiq” ASC Prezident İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilən strateji əhəmiyyətli Şuşa şəhərində müvəqqəti yaradılan dövlət orqanlarının və müxtəlif təyinatlı obyektlərin elektrik enerjisi ilə təmin olunması üçün 35/10kV-luq 4MVA gücündə yarımstansiyanın, Füzuli rayonunda yerləşən 110/35/10 kV-luq “Şükürbəyli” yarımstansiyasından 35/10 kV-luq “Hadrut” yarımstansiyasına 27 kilometr uzunluğunda 35 kV-luq iki dövrəli hava xəttinin tikintisi, Hadrut